

Ökoloogia valdkonna probleemid

Eesti Keskkonnaühenduste Koja metsaekspertide esialgne kaardistus

MAK2030 põhiliseks väljakutseks on see, et metsast sõltuvate ohustatud liikide arv ja osakaal on suur ning üha kasvab. See näitab, et metsade kaitseks seni rakendatud meetmed ei ole olnud piisavad. Probleemid, mis veel vajavad MAK 2030 raames lahendust, on järgnevad:

1. **Raiemaht on ületanud säästliku taseme.** Puudub toimiv süsteem, mis hoiaks iga-aastaseid raiemahte säästlikul tasemel. See omakorda toob kaasa:

- Erinevate arvutuste kohaselt praeguste lageraietüüpide juures **lõppevad küpsed metsad lähimatel aastakümnetel otsa**. Riigikontroll on RMK osas juba 2010. a arvutanud, et küpsed kuusikud lõppeksid otsa 20 a pärast, kaasikud 30 a pärast ning männikud 50 a pärast. Nii suureneb surve raievanuseid veelgi alla tuua, mis omakorda tingib ulatusliku negatiivse mõju metsade elurikkusele.
- **Metsadesse seotud süsinikuvaru on vähenemas.** Kuigi metsamajanduse kaudu on läbi asendusefekti ja süsiniku sidumise puittoodetes võimalik kliimamuutusi leevendada, siis on samal ajal võimalik liiga intensiivse majandamise kaudu kliimamuutustele hoogu juurde anda. Metsi peab raiuma sellises mahus, mis ei vähendaks metsades seotud süsinikuvaru (Kliimapolitiika Põhialused aastani 2050, eesmärk 25). Aastal 2013 koostati analüüs Eesti võimalustest liikumaks madala süsinikuga majanduse suunas ning leiti, et optimaalne raiemaht Eestis võiks olla 8,4 miljonit tihumeetrit aastas. Tuleb mõnda, et ka selle raiemahu puhul võib tähendada süsinikuvaru vähenemist, seega võib süsinikuvaru mõttes sobiv raiemaht tegelikkuses olla veelgi väiksem. Kuna SMI arvutuse meetodika on muutunud, ei ole teada süsinikuvaru muutuse stsenaariumeid erinevate raiemahtude juures.
- **Metsade kogutagavara arvestus on SMI-s problemaatiline** ega pruugi anda õiget tulemust (vt Rainer Kuuba artikkel "Miks ministeerium keeldub diskussioonist ja ründab praeguse metsapoliitika kriitikuid?"). Nii metsaelustiku käekäigu kui metsamajandamise kliimamõju teadasaamiseks on kogutagavara õige numbri teadasaamine hädavajalik. SMI meetodikat ei ole kontrollinud riigist sõltumatu osapool ning SMI andmed ei tekita seetõttu usaldust.

2. **Puudub eluslooduse süstemaatiline seire** hindamaks metsamajandamise mõju elurikkusele. Metsanduse arengukavas aastani 2020 on küll toodud, et SMI lähteülesannet täiendatakse arvestades ka elurikkuse seire vajalikkusega, ent seda pole tehtud.

3. **Vääriselupaigad on inventeerimata ja hävivad.** Vääriselupaikade ainus süstemaatiline inventuur leidis aset aastatel 1999-2002. Asjatundjate hinnangul suudeti siis leida 42% VEPidest. Ohustatud ja haruldaste liikide elupaiku (säästlikuks metsanduseks vaja hoida kui kõrge kaitseväärtusega metsi) pole majandusmetsades sisuliselt kunagi inventeeritud (v.a üksikud rangelt kaitstavad liigid, nagu kotkad, lendorav jne). Tänapäevaseks tekkinud võimekust GIS-mudelite abil kõrge kaitseväärtusega metsade (sh liikide elupaigad) leidmiseks ei ole siiani praktiliselt kasutatud.

4. Eesti metsades on vanu loodusmetsi alles vaid 2% (Aastaraamat Eesti Mets 2016) ning see hulk üha väheneb. Osa neist on inventeeritud vääriselupaikadena, kuid suur osa mitte.

Need alad on täna tugeva raiesurve all. Samal ajal on Eesti range kaitsega metsad sellises vanuses, mis ei taga elurikkuse säilimist, mistõttu on vanad raiumata loodusmetsad Eestile omase elustiku säilimise jaoks üliolulised.

5. Metsakuivendusel on tugev negatiivne mõju märgadele metsa- ja sookooslustele, vee-elustikule, kaldakooslustele ning see hoogustab kliimamuutusi. Olemasolevate kuivendussüsteemide taastamine toimub reeglina keskkonnamõjusid vähe arvestades ja keskkonda saastates. Metsanduse arengukava aastani 2020 sätestab, et kuivendussüsteemide rekonstrueerimine tohib toimuda ainult juhul, kui kaitstavate alade loodusväärtused säilivad. Samas on kuivendusel kaitstavatest aladest oluliselt laiem mõju, mis puudutab kogu elukeskkonda tervikuna.

6. Probleem surnud puidu koguse ja infoga. SMI andmetel leidub surnud puitu majandusmetsas 18,2 tm hektari kohta, samas ei ole andmeid surnud puidu dünaamika kohta metsa erinevates arenguklassides. Seega ei ole võimalik hinnata, kui palju jääb surnud puitu uude metsapõlvkonda peale raieid alles. Samuti ei ole analüüsitud elurikkuse säilimiseks vajaminevaid surnud puidu miinimumkoguseid erinevates metsatüüpides.

7. Kaitsealade piiranguvõndites raiete lubamisel ei võeta arvesse seal leiduvaid Loodusdirektiivi metsaelupaigatüüpe, II ja III kategooria kaitstavate liikide elupaiku ja võimalikke vääriselupaiku. Vääriselupaikade kaitset piiranguvõndites erametsaomanikele ei kompenseerita.

8. Pärast raieid metsa jäetavad säilikpuude kogused ei ole piisavad metsaelustiku säilimiseks tulevases metsapõlvkonnas. Minimaalne kogus on Raul Rosenvaldi teadustööde ülevaate järgi 15% tagavarast (*Rosenvald, R. Lõhmus, A. 2008. For what, when and where is green-tree retention better than clearcutting? A review of the biodiversity aspects. Forest Ecology and Management, 255, 1-5*). Hetkel nõuab metsaseadus 5 tm säilikpuude jätmist ühe hektari kohta, üle viie hektari suurustel lankidel 10 tm säilikpuude jätmist.

9. Metsade majandamine on lageraiepõhine. Kliimamuutuse mõjude leevendamiseks tuleb kasutada lageraiele alternatiivsete majandamisvõtteid. Samuti ei sobi lageraiepõhine majandamine kaitsealade piiranguvõnditesse, ranna ja kalda kaitsevõnditesse, hoiualadele, asulate lähedastesse metsadesse jne. Püsimetsanduse näidis- ja katsealad Eestis ei ole, puudu on oskusteabest.

10. Häiringualadele spetsialiseerunud elustiku kaitse on reguleerimata.

11. Pestitsiidide kasutamine metsamaal tuleb välistada - hetkel keelab metsamaal glüfosaatide kasutamist Loodusekaitse arengukava aastani 2020. Seega peagi selle kehtivus lõppeb. Surve glüfosaatide kasutamiseks metsamaal on olemas. Glüfosaatide kasutamine on potentsiaalselt väga ohtlik vee-elustikule.

12. Üleraiet pole võimalik ära hoida, kuna puudub ajakohane süsteem raiemahtude jälgimiseks. Raiemahtude andmed laekuvad väga suure viibega, mistõttu ei saa rakendada meetmeid üleraiete pidurdamiseks.

13. Ulatusliku metsateede rajamise mõju elurikkusele. RMK-le metsamajandamisest laekuva tulu eest metsateede rajamine on suure keskkonnamõjuga, suurendab metsade majandamise intensiivsust ja survet elurikkusele.

14. **Seni reformimata riigimaade RMK-le üleandmisel ei inventeerita loodusväärtusi,** mistõttu kõrge kaitseväärtusega alad võivad sattuda raiesse. Kuna JRO maad on olnud pikalt majandamisest väljas, leidub neil maadel potentsiaalseid vääriselupaiku, kaitsealauste liikide leiukohti jms.

15. **Metsaraiet ei planeerita ruumiliselt, mistõttu kannatab metsamaastike sidusus.** Raiesse satuvad korraga ulatuslikud piirkonnad, lagedaks raiutud alad muutuvad väga suureks. Lageraiete ruumilise planeerimise vajadusele on viidatud ka Maaülikooli poolt koostatud töös "Metsade majandamisel eraldisepõhise langi pindala rakendamise mõjude analüüs", mis oli aluseks 2013. a metsaseaduse muudatustele, mis lubas eraldisepõhised lageraiet.

Lugupidamisega

Tarmo Tüür
Juhatuse esimees
SA Eestimaa Looduse Fond